

Державна служба України з надзвичайних ситуацій
Національна академія педагогічних наук України
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
Інститут цифровізації освіти НАПН України
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України
Інститут професійної освіти НАПН України
Департамент освіти і науки Львівської обласної державної адміністрації

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ: ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Монографія

За науковою редакцією
професора Мирослава Ковалю й академіка НАПН України Неллі Ничкало

Львів 2023

Торічний О. В., Тушко К. Ю. ПОТЕНЦІАЛ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ.....	125
Логвиненко В. М., Грицанюк В. В. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	130
Васянович Г. П. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ В МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	133
Нітенко О. В. ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ІНШОМОВНУ ПІДГОТОВКУ ФАХІВЦІВ ПРАВА.....	137
Цюприк А. Я. РОЗВИТОК МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ІНТЕГРАТИВНО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД.....	141
Коваль І. С. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ.....	146

Розділ 4

**АКТУАЛЬНІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ**

Бикова М. М., Проценко І. І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МОВНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ	149
Андрієвська-Семенюк О. П., Боднарчук В. В. СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ	153
Капінус О. С. ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ.....	157
Колісник-Гуменюк Ю. І. ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНО- ЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ	161
Лашта Р. Б. ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ РЕФЛЕКСІЇ В МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ	164
Марчук С. С. ПЕДАГОГІЧНА РОЛЬ ТРАДИЦІЙ ЛИЦАРСЬКОГО ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНИХ ШКОЛЯРІВ	167
Некіз Т. А. ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ УМОВ НА РЕАЛІЗАЦІЮ МОРАЛЬНОГО ВИБОРУ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ	170

УДК 364.62:004.738

В. М. Логвиненко, канд. філос. наук, доцент,

В. В. Грицанюк, канд. політ. наук, доцент,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Розкрито проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій в професійній діяльності соціальних працівників. Окреслено потребу та шляхи вдосконалення підготовки соціальних працівників, які надаватимуть соціальні послуги в умовах цифровізації суспільства. Розкрито потенціал навчальних дисциплін з галузі знань «інформаційні технології» у формуванні та розвитку цифрової компетентності соціальних працівників.

Ключові слова: соціальний працівник, інформаційно-комунікаційні технології, професійна підготовка, соціальна послуга, соціальна робота.

The article deals with the problem of information and communication technologies in the professional activities of social workers. The need and ways of improving the training of social workers, who will provide social services in the digitalized society, are outlined. The potential of educational disciplines in the field of knowledge of «information technologies» in the formation and development of digital competence of social workers is revealed.

Keywords: social worker, information and communication technologies, professional training, social service, social work.

Характерною рисою сучасного суспільства є його цифрова трансформація. В сьогоденній ситуації, пов'язаній із пандемією COVID-19, коли обмежуються безпосередні міжособисті контакти, прикладний аспект діджиталізації набуває особливої актуальності. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) активно використовуються в сфері соціального захисту та соціальній роботі, що дозволяє реалізувати безліч соціальних взаємодій у віртуальному форматі. Це вимагає використання нових підходів в організації роботи інституцій і передбачає відповідну підготовку працівників, залучення професіоналів, здатних використовувати сучасні ІКТ для практики соціальної роботи.

Питання використання ІКТ в різних сферах життєдіяльності активно вивчається науковцями. Такі науковці, як І. Артеменко, В. Балахтар, Г. Васянович, А. Клішевич, А. Литвин, Т. Лях, Р. Павлюк, О. Рацул, Л. Руденко, І. Сидорук, В. Топольський, О. Човган та ін. активно вивчають особливості використання ІКТ для якісної професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. Формування готовності до використання інформаційних і комп'ютерних технологій в роботі та напрями такої діяльності досліджують: В. Березан, Л. Данильчук, Л. Дітковська, Р. Новгородський, Т. Семигіна, В. Степаненко та ін. Проте, у зв'язку із зростанням в суспільстві запитів на володіння ІКТ на фоні посередніх знань у цій сфері фахівців соціальної роботи, дослідження цієї проблеми залишається актуальним.

Метою статті є теоретичне обґрунтування використання ІКТ в професійній діяльності фахівців соціальної роботи.

Оскільки інформатизація суспільства висуває нові вимоги до підготовки спеціалістів, то, як слушно зауважує Л. Руденко, важливим аспектом підготовки фахівців соціальної сфери, який визначає рівень професійної компетентності, стає «забезпечення ефективності їхньої діяльності в умовах інформатизації сучасного суспільства шляхом опанування належним обсягом знань і вмінь щодо створення й використання інформаційних продуктів, вироблення навичок застосування ІКТ у професійній сфері [4 с.159]. За замовчуванням будь-який соціальний працівник має досконало володіти навиками використання інформаційних ресурсів, працювати з різними видами та носіями інформації; здійснювати пошук та відбір необхідних даних із різних джерел інформації швидко і кваліфіковано; використовувати віртуальне середовище для комунікації з клієнтами та колегами; організації зустрічей, проведенні семінарів, вебінарів, онлайн-конференцій тощо; надсилати та отримувати електронну кореспонденцію, встановлювати комунікативні зв'язки як в офлайн так і в онлайн форматі тощо [3, с.163]. Л. Дітковська, розглядаючи можливості використання ІКТ в організаційному, профілактичному, діагностичному та ін. напрямках професійної діяльності звертає увагу на такі аспекти використання ІКТ в соціальній роботі: «ведення та обробка документації;

електронного документообміну; виконання повсякденних завдань планування; підтримка і консультування осіб, які опинилися у складній життєвій ситуації засобами електронної пошти. Ці завдання вимагають вмінь і впевненого володіння стандартними офісними програмами, електронними таблицями, базами даних, глобальними мережами» [1, с. 79].

Можна стверджувати, що інформаційні й комп'ютерні технології змінюють підходи до провадження професійної діяльності. Як зазначає Т. Семигіна «вони слугують не тільки управлінським задачам та виступають доповненням до традиційних методів роботи, а й формують принципово нові форми профілактичної, консультативної та представницької роботи» [5, с. 270]. Відтак перед закладами освіти, які здійснюють підготовку фахівців соціальної сфери, постають нові завдання щодо формування відповідних компетентностей. На нашу думку ситуація ускладнюється тим, що сучасна практика соціальної роботи вже не передбачає лише використання віртуального середовища в професійній діяльності. А це вимагає формування нових, нетипових для соціальних працівників, професійних якостей веб-розробника та творця контенту. Пояснимо зазначену тезу. В останніх кілька років в Україні запроваджуються інноваційні підходи до реалізації соціальної політики, які покликані сприяти ефективному розв'язанню соціальних проблем громадян, з'являються сервіси, які надають послуги населенню в повному обсязі в дистанційному форматі. Створюються інституції та портали електронних сервісів через які можна буде отримати соціальні послуги (напр., призначення та нарахування різних видів соціальних виплат, житлових субсидій, отримання статусів тощо) не відвідуючи установу та не витрачаючи на це багато часу. Все це вимагає широкого застосування сучасних інформаційних технологій. Відтак передбачається, що в цих службах працюватимуть спеціалісти, які мають досвід роботи з відповідними ресурсами, а також фахівці, які здійснюватимуть технічну підтримку програмного забезпечення та комплексно обслуговуватимуть інформаційну систему. Коли ж ми говоримо про послуги, що передбачають безпосередню взаємодію з клієнтом, то тут ситуація щодо використання інтернет-ресурсів виглядає дещо по-іншому. З огляду на тенденції діджиталізації соціальної сфери та прагнення клієнтів отримати необхідну інформацію про послуги в зручний для них спосіб постає потреба часткової віртуалізації (напр. звернення чи запит) та представлення діяльності інституцій в глобальній мережі інтернет шляхом, наприклад, створення сайтів. Цілком зрозуміло, що віртуальне середовище в наданні таких послуг виконує допоміжну функцію і штатним розписом таких організацій не передбачено фахівців з ІКТ. Тому інформаційно-комунікаційний супровід діяльності, зазвичай, віддається на поталу працівників, а ті, в свою чергу, не мають можливостей створювати якісний віртуальний продукт. Таким чином виникає реальна потреба у формуванні та вдосконаленні фахівцями відповідних навиків.

Очевидно, що найкраще це робити ще в процесі професійної підготовки в умовах закладу освіти. Навчальними планами підготовки бакалаврів за спеціальністю 231 «Соціальна робота» різних закладів вищої освіти, зазвичай передбачено вивчення здобувачами дисципліни, яка безпосередньо пов'язана з формуванням компетентності: «навички використання інформаційних і комунікаційних технологій» [6]. Це можуть бути такі предмети як «Інформатика і комп'ютерна техніка», «Сучасні інформаційні системи», «Соціальна інформатика», «Цифрові комунікації» тощо. Проте, освоїти великий масив необхідної інформації та набути відповідної компетентності в межах вивчення однієї дисципліни, обсяг якої, інколи, складає лише 3 кредити, видається надскладним завданням. Вирішити цю проблему можна шляхом вивчення студентами вибіркового дисциплін. Наприклад, в Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності, для здобувачів освіти створена така можливість – каталог вибіркового дисциплін Університету містить широкий перелік предметів з цієї галузі знань. Відтак, студенти спеціальності «соціальна робота», окрім нормативної дисципліни «Інформаційні технології в соціальній сфері», для вивчення можуть обрати: «Основи Web-розробки», «Основи 3D-моделювання», «Основи роботи з текстовими редакторами та комп'ютерною версткою», «Прикладні програми комп'ютерної графіки та обробки зображень» «Основи графічного дизайну та проектної графіки», «Конверсія сайтів», «Управління ІТ-проектами», «Основи програмування», та ін. Так, курс «Основи програмування» дасть змогу майбутнім фахівцям розробляти програмне забезпечення із застосуванням процедурної та об'єктноорієнтованої парадигми програмування

та застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях; пройшовши курс «Основи Web-розробки» можна отримати необхідні знання та вміння для створення сайтів, налаштування та адміністрування Web-системи; вивчення предмету «Конверсія сайтів» дозволить не лише оволодіти інструментарієм підвищення показника відвідуваності сайту, а й покращувати контент сайту, зручність користування ним та навігацію; інші із зазначених предметів навчать створювати, обробляти та зберігати графічну інформацію, надавати створеному віртуальному продукту дизайнерських рішень, додавати динаміки та стилістики із використанням сучасних фреймворків та ін. [2].

Окрім того, із зростанням цифровізації виникає проблема захисту інформації, зокрема, персональних даних клієнтів, тому доречним буде прослухати один з курсів: «Основи кібербезпеки», «Основи технічного захисту інформації», «Захист інформації в телекомунікаційних системах», «Захист програмного забезпечення та програмні засоби захисту інформації», що дасть розуміння майбутнім фахівцям як вирізняти можливі технічні канали витоку інформації та її ознаки на об'єкті інформаційної діяльності; типові заходи технічного захисту інформації на об'єктах технічних засобів передачі інформації тощо [2]. Власне, з огляду на процеси діджиталізації соціальної сфери, вивчення таких предметів набуває прикладного професійного значення.

Підсумовуючи слід сказати, що цифровізація суспільства зумовила осучаснення практики соціальної роботи. Від соціальних працівників вимагається не лише володіння ІКТ, а й стає затребуваним вміння створювати інформаційні продукти. Нині це завдання можна розв'язати лише в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців шляхом залучення їх до вивчення предметів з галузі знань 12 «Інформаційні технології». Подальше вивчення проблеми вбачаємо в проведенні соціологічного дослідження серед практиків соціальної роботи щодо потреб та труднощів використання ІКТ в професійній діяльності.

Список літератури:

1. Дітковська Л. А. Місце інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності соціальних працівників. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2013. № 2. С. 78–82.
2. Каталог вибіркових навчальних дисциплін для бакалаврів. Віртуальний університет Львівського державного університету. URL: <http://virt.ldubgd.edu.ua/course/view.php?id=2076> (дата звернення: 14.09.2021).
3. Новгородський Р. Г. Інтернет-комунікації у роботі соціального працівника. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки*. 2016. Вип. 133. С. 160–163.
4. Руденко Л. А. Самоосвіта і саморозвиток майбутніх фахівців соціального захисту в інформаційному суспільстві. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. пр.* Вінниця, 2017. Вип. 49. С. 157–160.
5. Семигіна Т. Он-лайн технології у практичній соціальній роботі. *Сучасна соціальна робота*. Київ : Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. С. 267–271.
6. Стандарт вищої освіти: перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, ступінь вищої освіти «бакалавр», галузь знань 23 «Соціальна робота», спеціальність 231 «Соціальна робота». [Чинний від 2019-04-24]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/04/25/231-sotsialna-robota-bakalavr.pdf> (дата звернення: 30.08.2021).